

هوانیروز و دفع تجاوز دشمن بعثی در سال دوم جنگ

حمید حسن پور^۱
احمد مهدی جمالی^۲
یوسف بختیاری^{۳*}

چکیده

هدف کلی این مقاله تبیین عملکرد هوانیروز در ابعاد پشتیبانی آتش، هلی‌برن نیروها، شناسایی هوایی و تخلیه مجروحین در سال دوم جنگ در دفع متجاوز می‌باشد. جامعه این تحقیق از میان خلبانان و فرماندهان هوانیروز و طراحان و فرماندهان در رده لشگر، تیپ و جانشینان آنان بوده و روش تحقیق تاریخی - توصیفی با رویکرد آمیخته و داده‌ها با روش میدانی و کتابخانه‌ای و با ابزارهایی مانند اسناد و مدارک، مصاحبه و پرسشنامه گردآوری شده است. نتایج نشان داده که هوانیروز ارتش جمهوری اسلامی ایران در ابعاد پشتیبانی آتش از یگان‌های آفندی و پدافندی در مناطق عملیات جنوب و درزمینه هلی‌برن نیروها و ترابری مهمات و تدارکات در مناطق عملیاتی غرب و شمال غرب و همچنین تخلیه مجروحین و شهدا در مناطق جنوب و شمال غرب و نیز در زمینه شناسایی هوایی در مناطق عملیاتی جنوب و شمال غرب کشور نقش و عملکرد مؤثری در پیروزی‌های سال دوم جنگ تحمیلی داشته است.

واژگان کلیدی:

دانشگاه افسری نیروی زمینی ایران، دانشگاه افسری مالزی، انقلاب، علوم و فنون نظامی، یاددهی - یادگیری نظامی.

۱. عضو هیئت علمی دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

۲. عضو هیئت علمی دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

۳. کارشناس ارشد مدیریت دفاعی

مقدمه

«هشت سال دفاع مقدس، صرفاً یک امتداد زمانی و فقط یک برهه‌ی زمانی نیست گنجینه‌ای است که تا مدت‌های طولانی ملت ما می‌تواند از آن استفاده کند، آن را استخراج کند و مصرف کند و سرمایه‌گذاری کند» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۸).

در طول تاریخ بشر همواره جنگ‌های بسیاری رخ داده است. در این جنگ‌ها یک طرف پیروز و یک طرف شکست خورده و یا جنگ بدون نتیجه و تعیین یک طرف پیروز یا شکست خورده به پایان رسیده است. در جنگ‌های مختلف رشادت و شهامت امیران و فرماندهان و خلبانان و عناصر ستادی و اجرایی نقش بسزایی در پیروزی عملیات و یا نبرد داشته است (جعفری، ۱۳۸۷). هوانیروز یکی از یگان‌های نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران است که به دلیل داشتن وسایل پرنده متنوع و برخورداری از ساختار ویژه‌از قبیل توانمندی در تحرک سریع و سرعت عمل در جابجایی نیروها، حمل مهمات و تدارکات و قدرت آتش، باعث شد تا در جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، فرماندهان ارتش ج.ا.ا. و سپاه پاسداران از این نیروی جوان، به‌عنوان اصلی‌ترین یگان پشتیبانی‌کننده در تمامی عملیات‌ها به‌صورت گسترده استفاده نمایند. با توجه به اوضاع نابسامان سال‌های ابتدایی جنگ و پس از این که ارتش و سپاه پاسداران سازمان‌یافته و آماده نبرد دامنه‌دار و مستمر شدند، هوانیروز علاوه بر کُند کردن پیشروی دشمن در ابتدای جنگ و تثبیت آن در مواضع دفاعی، نقش انکارناپذیری در عملیات‌های آفندی و پدافندی بعدی ایفا نموده و از طریق شناسایی‌های هوایی، پشتیبانی آتش، هلی‌برن، تخلیه مجروح و حمل تدارکات از راه هوا، به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر و تأثیرگذار در جنگ تحمیلی معرفی گردید. (یاری، ۱۳۹۲). با نگرش به اینکه، سال دوم جنگ در راهبرد نظامی جمهوری اسلامی ایران، دفع متجاوز از سرزمین‌های اشغالی بوده و در این راستای عملیات‌های بزرگ و موفقی نیز انجام شده، لذا هوانیروز با ازدیاد مقدرات نیروی زمینی در پشتیبانی آتش، هلی‌برن، شناسایی و تخلیه مجروح در عملیات‌های آفندی و پدافندی شرکت و بی‌تردید نقش آن به‌عنوان یکی از یگان‌های تأثیرگذار غیرقابل‌انکار می‌باشد. با توجه به این که هوانیروز در اکثر عملیات‌ها شرکت داشته و کمتر به صورت تخصصی به عملکرد این یگان توجه شده است. بنابراین در این مقاله تلاش شده تا عملکرد هوانیروز در ابعاد (هلی‌برن، شناسایی هوایی، پشتیبانی آتش و تخلیه مجروح) در سال دوم جنگ در انهدام نیروهای رزمی و دفع تجاوز دشمن بعثی، مورد بررسی و توجه بیشتر قرار گیرد. در این راستای، این تحقیق در پی پاسخ به سؤالات زیر می‌باشد:

سؤال اصلی پژوهش:

عملکرد هوانیروز در پشتیبانی آتش، هلی‌برن، شناسایی هوایی و تخلیه مجروح در سال دوم جنگ تحمیلی در دفع تجاوز دشمن بعثی چگونه بوده است؟

سؤالات فرعی پژوهش:

(۱) عملکرد هوانیروز در پشتیبانی آتش از یگان‌های زمینی در سال دوم جنگ تحمیلی در دفع تجاوز دشمن بعثی چگونه بوده است؟

(۲) عملکرد هوانیروز در هلی‌برن نیروها در سال دوم جنگ تحمیلی در دفع تجاوز دشمن بعثی چگونه بوده است؟

(۳) عملکرد هوانیروز در شناسایی هوایی در سال دوم جنگ تحمیلی در دفع تجاوز دشمن بعثی چگونه بوده است؟

(۴) عملکرد هوانیروز در تخلیه مجروحین در سال دوم جنگ تحمیلی در دفع تجاوز دشمن بعثی چگونه بوده است؟

همچنین فرضیه‌های زیر قابل تصور می‌باشد:

(۱) به نظر می‌رسد عملکرد هوانیروز در پشتیبانی آتش از یگان‌های زمینی در سال دوم جنگ تحمیلی برای دفع تجاوز دشمن بعثی در سطح خیلی خوب بوده است.

(۲) به نظر می‌رسد عملکرد هوانیروز در هلی‌برن نیروها در سال دوم جنگ تحمیلی برای دفع تجاوز دشمن بعثی در سطح خیلی خوب بوده است.

(۳) به نظر می‌رسد عملکرد هوانیروز در شناسایی هوایی در سال دوم جنگ تحمیلی برای دفع تجاوز دشمن بعثی در سطح خیلی خوب بوده است.

(۴) به نظر می‌رسد عملکرد هوانیروز در تخلیه مجروحین در سال دوم جنگ تحمیلی برای دفع تجاوز دشمن بعثی در سطح خیلی خوب بوده است.

با توجه به اهمیت سال دوم جنگ و اوضاع سیاسی و امنیتی که بعد از فرار بنی صدر فراهم گردید، شرایط جهت مشارکت نیروهای مردمی و صدور فرمان تاریخی حضرت امام مبنی بر شکستن حصر آبادان در سال دوم جنگ، باعث شد، تا نیروهای نظامی جمهوری اسلامی ایران در صدد انجام عملیات‌های بزرگ و سرنوشت‌سازی همچون ثامن الائمه (ع)، طریق القدس، فتح‌المبین، بیت‌المقدس برآیند. هوانیروز نیز در این سال در راستای اقدامات سایر یگان‌ها مأموریت پشتیبانی از نیروهای آفندی و پدافندی را به عهده داشته و در تمام این عملیات‌ها حضور هوانیروز چشم‌گیر بوده و در لحظات حساس و در عملیات‌های بزرگی مانند طریق القدس، فتح‌المبین، بیت‌المقدس، در جنوب کشور و جابجایی، تدارکات و هلی‌برن، مهمات،

مجروحین، فرماندهان و نیروها در مناطق عملیاتی غرب و شمالغرب کشور توانسته با انجام مأموریت خود سرنوشت عملیات را تغییر و همچنین رشادت، شجاعت و ازجان گذشتگی کارکنان خلبان هوانیروز نقش تعیین کننده‌ای وانکارناپذیری در موفقیت‌های سال دوم جنگ در راستای دفع تجاوز دشمن بعثی داشته و یکی از کارآمدترین یگان‌ها در هشت سال دفاع مقدس نیز بوده است لذا ضرورت دارد تا عملکرد این یگان در عملیات‌های مختلف سال دوم جنگ تحمیلی به خوبی واکاوی و تبیین گردد که عدم این بررسی، امکان گردآوری اطلاعات و تجارب با ارزشی که با گذشت زمان امکان از بین رفتن آنها متصور است را فراهم و آیندگان را از این گنجینه‌ی ارزشمند محروم می‌نماید.

مرور مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مأموریت هوانیروز

۱) افزایش توانمندی‌های نیروی زمینی در هدایت، بقاپذیری در منطقه‌ی نبرد و سرعت بخشیدن به عملیات تاکتیکی (واکنش سریع) با ایجاد پشتیبانی‌های هوایی به یگان‌های زمینی عمل کننده در همه‌ی سطوح فرماندهی.

۲) قابلیت تحرک تاکتیکی و مانورپذیری عالی.

۳) قابلیت انجام عملیات در شرایط سخت جغرافیایی علی‌رغم عوارض طبیعی و مصنوعی منطقه‌ی نبرد، مانند: (پرواز از روی موانع، قابلیت عملکرد در عمق و نشستن در زمین‌های غیر آماده)

در ابتدای دفاع مقدس در جدول سازمان در مأموریت هوانیروز موارد فوق ابلاغ شده ولی عملاً پس از جنگ علاوه بر موارد مطروحه پشتیبانی از یگان‌های سپاه پاسداران و ناجا نیز به مأموریت‌های هوانیروز افزوده شد (معاونت تربیت و آموزش هوانیروز، ۱۳۸۸)

نقش هوانیروز در عملیات

نقش هوانیروز در آفند: بالگردهای تک‌ور به منظور انهدام عناصر رزمی، پیاده و زرهی دشمن به کار می‌رود برای این منظور بالگردها برای درگیری در جناح آسیب‌پذیر دشمن و با یگان‌های خط مقدم در جلوی منطقه نبرد به کار رفته و معمولاً به صورت تیم آتش سبک (شامل دو فروند بالگرد کبرا و یک فروند بالگرد شناسایی) و یا تیم آتش سنگین (سه فروند بالگرد کبرا و یک فروند بالگرد شناسایی) وارد عمل می‌شوند. همچنین در عملیات آفندی قادر است مأموریت‌های از قبیل؛ کنترل و فرماندهی، دیده‌بانی، شناسایی با آتش، تأمین جناحین و منطقه عقب، ترابری افراد و تجهیزات، تجدید تدارکات، تخلیه مجروحین و اسراء، هدایت و اجرای

عملیات فریبنده، پشتیبانی نزدیک هوایی با اجرای آتش مستقیم، تنظیم تیر توپخانه و روشن کردن منطقه نبرد را به انجام برساند. (معاونت عملیات و اطلاعات هوانیروز، ۱۳۷۸). عملیات در کوهستان: در عملیات کوهستان، با افزایش ارتفاع مقدمات بالگرد کاهش می‌یابد اما بالگرد می‌تواند؛ نیروهای با استعداد کوچک را ظرف مدت کوتاهی در جاده‌ها و راه‌های کوهستانی مستقر نماید. نیروی مورد نظر فرماندهی را بدون صرف انرژی آن‌ها به مواضع از پیش تعیین شده منتقل نماید. افراد و آماد را به مواضع غیر قابل دسترسی از طریق زمین انتقال دهد و نیز پشتیبانی و تأمین نیروهای مستقل، بدون نیاز به وسیله نقلیه و اسکورت را انجام دهد.

به هنگام اجرای عملیات در صحرا، عواملی مانند؛ درجه حرارت بالای صحرا و بیابان موجب کاهش قدرت بالگردهای پیستونی می‌گردد که این محدودیت برای بالگردهایی که دارای موتور توربینی هستند مشکلی ایجاد نمی‌کند، همچنین در هنگام نشست و برخاست گرد و غبار و ماسه موجب مشکلات در پرواز می‌گردد، نقشه‌خوانی به علت عدم وجود عوارض بارز طبیعی میسر نیست، از آنجایی که سطح زمین در حین پرواز یکسان به نظر می‌رسد، ناوبری را برای خلبان مشکل می‌نماید، تشخیص سرعت و جهت باد نیز در بیابان مشکل است، مشاهده نیروها در روی زمین نیز دشوار بوده و همین امر شناسایی نقطه فرود را دشوار می‌کند. (FM57-35-1971)

عملیات در جنگل: در جنگل‌های انبوه که هیچ‌گونه راه ارتباطی وجود ندارد بالگرد تنها وسیله‌ای است که می‌تواند افراد را از طریق هوا منتقل نماید. فرود در این مناطق مستلزم آماده نمودن چند محل فرود از پیش آماده شده می‌باشد که می‌توان هفته‌ها از آن استفاده نمود. محدودیت دما و رطوبت نیز از جمله مشکلات این‌گونه عملیات می‌باشد. در پرواز عملیات جنگل غالباً نقشه موجود نمی‌باشد و یا اگر باشد دقیق و روزآمد نیست، از این‌رو به تمرین بسیار و طراحی قبل از پرواز دقیقی نیاز است. (یاری، ۱۳۹۲).

نقش هوانیروز در پدافند: در پدافند بالگردهای مسلح به‌عنوان نیروی تأمین و یا احتیاط بکار می‌روند چنانچه عناصری از دشمن بتواند در خطوط پدافندی خودی رخنه نمایند، این بالگردها با استفاده از سرعت و قدرت آتش خود قادرند رخنه عناصر دشمن را متوقف و یا روند آن را کند نمایند و به عناصر زرهی، مکانیزه خودی فرصت بدهند تا جلوی رخنه دشمن را بگیرند. (معاونت عملیات و اطلاعات هوانیروز، ۱۳۸۵)

عملیات هلی‌برن: این عملیات تحت فرماندهی و مسئولیت مستقیم فرمانده نیروی زمینی (در صحنه عملیات) نیروهای جنگی و تجهیزات آن‌ها را به اقصی نقاط منطقه نبرد از طریق هوا ترابری و انتقال داده می‌دهند. این عملیات را می‌توان با استفاده از یک فروند تا چند گردان پروازی انجام داد. (یاری، ۱۳۹۲)

عملیات متحرک هوایی: در این نوع عملیات، جابه‌جایی نیروهای رزمی و تجهیزات آن‌ها در منطقه نبرد به‌وسیله بالگرد که با ترکیبی از یگان‌های مانوری زمینی (معمولاً پیاده نظام) و یگان‌های هوانیروز است، صورت می‌گیرد که توانایی، تک از کلیه قسمت‌ها و ضربت زدن به هدف‌های غیر قابل دسترس، تمرکز و گسترش سریع مجدد را به نیروهای عمل‌کننده خودی می‌بخشد. (وطن‌پور، ۱۳۸۴)

عملیات شناسایی: شناسایی منطقه عملیات در طول مدت اجرای عملیات متحرک هوایی باید به طور دائم صورت گیرد. شناسایی می‌تواند به صورت شناسایی با رزم باشد. این نوع شناسایی یک نوع عمل‌آفندی است با هدف محدود که با نیروی قابل ملاحظه به‌منظور بدست آوردن اطلاعات و شناخت موضع اصلی پدافندی دشمن و تعیین استعداد و گسترش، توانائی‌ها و عکس‌العمل‌های او انجام می‌گیرد. (یاری، ۱۳۹۲).

تخلیه مجروح: در اغلب فوریت‌های پزشکی نیز به کرات دیده شده سرعت عمل در انتقال مجروحین و مصدومین باعث کاهش آسیب‌های جبران‌ناپذیر و شرایط بهتر امداد و بهبود و رفع خطر جانی می‌گردد. در هوانیروز در مقیاس متوسط از بالگرد ۲۱۴ و در مقیاس زیاد از بالگرد شنوک در این امر استفاده می‌گردد. (وطن‌پور، ۱۳۸۴)

پشتیبانی آتش: این پشتیبانی به وسیله آتش‌های هوایی، دریایی، توپخانه صحرائی و توپخانه پدافند هوایی و سایر عوامل پشتیبانی انجام می‌شود و به آتش‌های پشتیبانی از عملیات آفندی، آتش‌های پشتیبانی از عملیات پدافندی و آتش‌های که هم در آفند و هم در پدافند بکار می‌رود، تقسیم می‌شود. (هیئت مؤلفین معاونت آموزش نزاجا، ۱۳۸۰)

مهم‌ترین عملیات‌های سال دوم جنگ تحمیلی که یگان هوانیروز در مناطق عملیاتی جنوب، غرب و شمالغرب کشور شرکت داشته است

۱) عملیات آفندی ثامن‌الائمه (ع): این عملیات در تاریخ ۵ مهر ۱۳۶۰ به فرماندهی نیروی زمینی ارتش و لشکر ۷۷ خراسان به منظور شکسته شدن حصر آبادان و بازپس‌گیری بیش از ۱۵۰ کیلومتر مربع از خاک ایران به مدت ۲ روز به طول انجامید. هوانیروز در این عملیات با ۲۰ فروند بالگرد که ۸ فروند آن بالگرد کبرا بوده و ۲۶ فروند بالگرد در احتیاط شرکت نمود. (کریم‌زاده؛ ۱۳۸۸)، اقداماتی از قبیل انهدام پل راهبردی مارد و قطع ارتباط دشمن با عقب خود، از مأموریت اصلی پایگاه هوایی کرمان بود و همچنین پشتیبانی با سه تیم آتش، انهدام ادوات زرهی دشمن با موشک تاو و راکت بالگردها، تخلیه مجروحین و ترابری نفرات، تجهیزات و آماد، پشتیبانی آتش از گردان ۱۴۸ در برابر پاتک سنگین دشمن (جاودانی؛ ۱۳۸۲) و جابجایی بیش از ۳۰۰ نفر از نیروهای خودی، تخلیه ۱۸۴ نفر از مجروحین به بیمارستان‌ها و جابجایی ۲ تن بار

همچنین انهدام ۱۲ دستگاه تانک، ۴ دستگاه نفربر و ۴ دستگاه خودرو و ۲ دکل دیده بانی (یاری، ۱۳۹۲) و نیز شناسایی با رزم توسط بالگردهای کبرا و ۲۱۴ در این عملیات توسط هوانیروز انجام و نیز از ۲۰ فرزند ۲۱۴ و ۴ فرزند شنوک جهت هلی‌برن و ترابری هوایی در عملیات ثامن‌الائمه (ع) استفاده شده است (جاودانی؛ ۱۳۸۲)

۲) عملیات آفندی طریق‌القدس: این عملیات مشترک سپاه و ارتش در ساعت ۳۰ دقیقه بامداد ۸ آذر ۱۳۶۰ با رمز «یا حسین» در منطقه عمومی بستان و غرب سوسنگرد جهت آزادسازی بستان انجام و ۷ روز به طول انجامید که در تمام این مدت ۷ روز، بالگردهای کبری تحت عنوان تیم-های آتش سنگین (۳ فرزند بالگرد کبری) و سبک (۲ فرزند بالگرد کبری) صبح و بعدازظهر به پرواز در آمده و با شلیک انواع موشک‌ها و راکت‌ها و گلوله‌های ۲۰م، نیروهای عراقی را منهدم و باعث فرار و عقب‌نشینی آن‌ها از خاک جمهوری اسلامی ایران گردیدند. همچنین در این عملیات هوانیروز با ۴۰ فرزند بالگرد و انجام ۱۴۸۳ ساعت پرواز در قالب ۱۷۵۴ سورتی پرواز و هلی‌برن ۴۸۶۲ نفر رزمنده، تخلیه ۱۶۵۰ نفر مجروح و حمل مقدار بار (مهمات و تدارکات) مورد نیاز نقش مؤثری را ایفا نموده است (کریم‌زاده و پایخان؛ ۱۳۸۸).

۳) عملیات آفندی مطلع‌الفجر: این عملیات از تاریخ ۱۳۶۰/۹/۲۰ تا ۶۰/۱۰/۶ در منطقه گیلانغرب و شیاکوه توسط نیروهای ارتش و سپاه پاسداران انجام شد. (جعفری؛ ۱۳۸۹). هوانیروز با بکارگیری ۲۰ فرزند بالگرد از پایگاه هوانیروز کرمانشاه در انواع مختلف و ۵۷۵ ساعت پرواز از این عملیات پشتیبانی و در این عملیات ۱۴۶۷ نفر رزمنده در قالب هلی‌برن ترابری و مقدار ۴۰ تن بار (مهمات و تدارکات) حمل و جابه‌جا (جاودانی پور؛ ۱۳۹۴) و نیز تعداد ۵۹۹ نفر مجروح تخلیه گردید. (کریم‌زاده و پایخان؛ ۱۳۸۸)

۴) عملیات آفندی محمد رسول‌الله(ص): این عملیات در تاریخ ۱۳۶۰/۱۰/۱۲ در جبهه شمالی و منطقه بیاره ° طویله به فرماندهی مشترک انجام شد. در این عملیات هوانیروز ارتش جمهوری اسلامی ایران با به کارگیری دو تیم آتش سنگین (۶ فرزند کبری)، ۸ فرزند بالگرد ترابری ۲۱۴ و ۲ فرزند بالگرد شناسایی ۲۰۶ جمعاً ۱۶ فرزند بالگرد از پایگاه رزمی کرمانشاه عملیات را پشتیبانی هوایی و تیم‌های آتش، تعدادی از ادوات زرهی و سنگرهای اجتماعی و افراد ارتش بعثی عراق را منهدم و بالگردهای ۲۱۴ با انجام عملیات هلی‌برن نیروهای رزمنده را به منطقه عملیات ترابری و مجروحین را به بیمارستان انتقال دادند. به علت وضعیت منطقه، بالگردهای هوانیروز تا چند روز پس از عملیات در منطقه حضور داشته و رزمندگان را پشتیبانی تدارکاتی می‌کردند و مجروحین احتمالی را به بیمارستان انتقال می‌دادند. در این عملیات هوانیروز ۳۶۵

ساعت پرواز نمود و ۶۷۰ نفر را در قالب هلی‌برن ترابری و ۸۹۰ نفر مجروح را به بیمارستان منطقه تخلیه و نیز ۸ تن بار و مهمات را حمل نموده است. (بهروزی؛ ۱۳۸۴)

۵) عملیات پدافندی چزابه: این عملیات پدافندی در برابر دشمن بعثی از تاریخ ۱۳۶۰/۱۱/۱۷ پس از انجام عملیات موفقیت‌آمیز طریق‌القدس، از سوی دشمن انجام و به مدت ۱۰ روز که یکی از خونین‌ترین عملیات‌های جنگ تحمیلی بود، طول کشید. (جعفری؛ ۱۳۸۹). در این عملیات هوانیروز با ۱۴ فروند بالگرد در منطقه تنگ چزابه پشتیبانی آتش رزمندگان را انجام داد. حملات پی درپی و مستمر نیروهای عراق رزمندگان خودی را که در حال پدافند بودند در وضعیت بسیار بحرانی و خطرناکی قرار داده بود. لذا فرماندهان قرارگاه با اعزام تیم‌های آتش به منطقه توانستند تا حدودی توازن قوا را به منطقه برگردانند و روحیه رزمندگان زمینی را ارتقا دهند. نقش هوانیروز و بالگردهای شکاری کبری و انهدام ده‌ها تانک و نفربر زرهی عراق و کشته و زخمی شدن شمار زیادی از افراد ارتش عراق توسط این یگان، هیچ‌وقت از ذهن رزمندگانی که در آن منطقه شاهد عملیات بودند، پاک نخواهد شد. همچنین در این عملیات بالگردهای ۲۱۴ توانستند ۳۱۰ نفر از زخمی‌ها و مجروحین را در کوتاهترین زمان تخلیه و به بیمارستان منتقل نمایند. (کریم‌زاده و پایخان؛ ۱۳۸۸)

۶) عملیات آفندی مولای متقیان (عملیات چزابه): این عملیات در تاریخ ۱۳۶۰/۱۲/۱ در منطقه چزابه بر علیه دفع پاتک دشمن بعثی انجام و به مدت دو هفته به طول انجامید. (جعفری؛ ۱۳۸۹). در این عملیات هوانیروز با بهره‌گیری از ۳۷ فروند بالگرد در انواع مختلف شکاری ترابری و شناسایی به منظور پشتیبانی آتش و تدارکات و تخلیه مجروحین و ترابری نیرو شرکت و در قالب تیم‌های آتش سنگین (۳ فروند بالگرد کبری ۱ فروند بالگرد ۲۱۴) و سبک (۲ فروند بالگرد کبری و ۱ فروند بالگرد ۲۱۴) توانست ضمن پشتیبانی آتش از یگان‌های خودی، ضربات مهلک و جبران‌ناپذیری به ارتش عراق وارد نمایند. انهدام چندین دستگاه تانک و نفربر زرهی و به آتش کشیده شدن سنگرهای اجتماعی و پست‌های دیدبانی و انهدام ده‌ها دستگاه ادوات خودرویی از جمله اقدامات تیم‌های آتش در عملیات بوده و بالگردهای ترابری ۲۱۴ و شنوک هوانیروز در این عملیات موفق شدند تعداد ۹۲۰ نفر را هلی‌برن (ترابری) ۶۹۰ رزمنده مجروح را از خطوط مقدم به بیمارستان‌های منطقه تخلیه و نیز ۲۰ تن بار و مهمات را جهت رفع نیازمندی نیروهای در خط به صورت بار خارجی و یا بار داخلی حمل نمایند. این اقدامات با انجام ۸۳۷ ساعت پرواز در قالب ۷۱۰ سورتی پرواز توسط بالگردهای هوانیروز انجام شده است. (کریم‌زاده و پایخان؛ ۱۳۸۸)

۷) عملیات پدافندی شوش: ۳ روز قبل از انجام عملیات بزرگ فتح‌المبین، نیروهای عراقی با اطمینان از حمله قریب‌الوقوع ایران، در اولین ساعات بامداد ۱۳۶۰/۱۲/۲۹ اقدام به حمله کردند

تا بتوانند ضمن بر هم زدن سازمان رزم نیروهای ایران منطقه سر پل را در غرب شوش و دشت رقابیه باز پس گرفته و برای رسیدن به یک خط محکم پدافندی به ساحل غربی رودخانه کرخه متکی شوند. (معین وزیری، ۱۳۸۱) در این عملیات پدافندی یگان هوانیروز ارتش به همراه سایر نیروهای توانستند نقشه دشمن را ناکام نمایند. در این عملیات هوانیروز با بهره‌گیری از ۱۰ فروند بالگرد (۳ فروند کبری، ۴ فروند ۲۱۴، و ۳ فروند ۲۰۶) پشتیبانی آتش از رزمندگان را انجام و خلبانان کبری با پرواز از پایگاه دزفول و منطقه هفت‌تپه سد محکمی را در برابر ادوات زرهی و تانک‌های دشمن به وجود آوردند و با انهدام آن‌ها از فشار دشمن بر روی یگان‌های زمینی کاسته و آن‌ها را مجبور به عقب‌نشینی نمودند. بالگردهای ۲۱۴ نیز با حضور در منطقه و تخلیه تعداد ۴۳ نفر از مجروحین و حمل ۲ تن بار (مهمات و تدارکات) نقش عمده‌ای را در این پیروزی ایفا نمودند. به طور کلی در این عملیات پدافندی، ۲۷ ساعت پرواز انجام شده است (کریم‌زاده و پایخان؛ ۱۳۸۸).

۸) عملیات آفندی فتح‌المبین: این عملیات در تاریخ ۱۳۶۱/۱/۲ با فرماندهی قرارگاه مرکزی کربلا توسط چهار قرارگاه به نام‌های، قرارگاه قدس در شمال منطقه، قرارگاه نصر در شمال شرقی منطقه، قرارگاه فجر در شرق منطقه و قرارگاه فتح در جنوب منطقه طراحی و تا تاریخ ۱۳۶۰/۱/۱۰ ادامه داشت. (جعفری؛ ۱۳۸۹). هوانیروز با انجام ۴۰۷۷ ساعت پرواز در قالب ۳۵۰۰ سورتی پرواز توانست ضمن انهدام ادوات زرهی و خودروها و نقاط تجمع دشمن تعداد ۲۶۹۵ نفر از مجروحین جنگی را به بیمارستان منطقه (دزفول، اندیمشک، اهواز) تخلیه نماید (یاری، ۱۳۹۲). در این عملیات توسط ۴۴ فروند بالگرد ۲۱۴ هوانیروز (۲۸ فروند ۲۱۴ و تعداد ۱۶ فروند بالگرد شنوک) با انجام هلی‌برن، تعداد ۲۸۴۰ نفر رزمنده به خطوط مقدم جبهه‌ها ترابری و هم‌چنین مقدار ۱۱۰ تن (مهمات و تدارکات) مورد نیاز حمل شد. (جعفری، ۱۳۸۹) یکی از اقدامات حیاتی هوانیروز در عملیات فتح‌المبین انهدام قرارگاه لشکر ۱۰ زرهی عراق در منطقه چنانه بود که سبب از هم پاشیدگی سامانه فرماندهی این قرارگاه گردید و همچنین پشتیبانی آتش از نیروهای قرارگاه فجر و نصر در تصرف سایت‌های ۴ و ۵ اقدام مهم دیگر بوده است. زیبایی کار هوانیروز در این عملیات زمانی رخ داد که در روزهای آخر، عملیات جابه‌جایی نیرو در پشتیبانی از قرارگاه فتح از منطقه اندیمشک و دو کوهه با بالگردهای شنوک به منتهی‌الیه ضلع جنوبی جبهه و نقاط مختلف انجام گردید. (شامحمدی، ۱۳۸۹)

۹- عملیات آفندی بیت‌المقدس: این عملیات در ساعت ۳۰ دقیقه بامداد ۱۰ اردیبهشت ۱۳۶۱ با رمز «یا علی ابن ابی‌طالب» در محور اهواز-خرمشهر-دشت آزادگان، به فرماندهی مشترک سپاه و ارتش و با هدف آزادسازی خرمشهر انجام و در تا تاریخ سوم خرداد ماه ۱۳۶۱ با آزادسازی

خرمشهر به طول انجامید. (بختیاری، ۱۳۸۰). هوانیروز ارتش جمهوری اسلامی ایران جهت پشتیبانی از یگان‌های ارتش و سپاه با ۳ پایگاه رزمی پشتیبانی عمومی اصفهان، پایگاه هوانیروز مسجدسلیمان و پایگاه هوانیروز کرمان با ۹۵ فروند بالگرد در انواع مختلف در این عملیات شرکت نمود و با انجام ۵۱۸۰ ساعت پرواز ضربات جبران‌ناپذیری بر ارتش بعثی وارد تلفات سنگینی بر آن وارد ساخت. در مجموع هوانیروز در سه مرحله این عملیات با ۴۸ فروند بالگرد توانست ۷۸۲۰ مجروح را تخلیه و آثار مثبتی جهت سلامتی و حفظ روحیه رزمندگان را فراهم نماید (کریم‌زاده و پایخان؛ ۱۳۸۸). همچنین در این عملیات با استفاده از ۳۲ فروند بالگرد ۲۱۴ و تعداد ۱۶ فروند بالگرد شنوک و با انجام بیش از ۵ هزار ساعت پرواز تعداد ۳۵۶۱ نفر از نیروهای رزمنده را جا به جا و یکی از اصلی‌ترین ارکان پیروزی در این عملیات را فراهم کرده است. (یاری، ۱۳۹۲) از اقدامات مهمی که هوانیروز در این عملیات انجام داده، هلی‌برن نیروهایی‌ای بسیجی تازه نفس از پادگان دوکوهه به منطقه عملیات بیت‌المقدس و پشتیبانی آتش از نیروهای قرارگاه عملیاتی فتح و نصر در دفع پاتک‌های عراقی‌ها در مرحله یکم عملیات بیت‌المقدس و نیز پشتیبانی از یگان‌های قرارگاه نصر در شمال خرمشهر همچنین پشتیبانی آتش از قرارگاه عملیاتی قدس در جبهه شمال منطقه نبرد در مقابل مقاومت و پاتک‌های لشگرهای ۵ و ۶ دشمنی بعثی بوده که در میزان موفقیت این عملیات تأثیرگذار بوده است.

۱۰- عملیات آفندی رمضان: در طول ۵ مرحله عملیات رمضان از مورخه ۱۳۶۱/۴/۲۳ الی ۱۳۶۱/۵/۶ خلبانان بالگردهای کبرای هوانیروز موفق گردیدند ۳۲ دستگاه تانک و ۶۴ دستگاه خودروی سبک و سنگین و ۴۷ سنگر گروهی و ۱۵ برج دیده‌بانی دشمن را منهدم و بالگردهای ۲۱۴ و شنوک هوانیروز موفق گردیدند، تعداد ۶۹۰ نفر رزمنده مجروح را به بیمارستان‌ها منتقل و ۹۶۱ نفر را در قالب هلی‌برن به مناطق عملیاتی ترابری نمایند. همچنین ۹/۵ تن تدارکات به خطوط مقدم جبهه را حمل نمودند. در این عملیات با انجام ۶۲۹ ساعت پرواز در قالب ۶۶۴ سورتی، توانست برای باری دیگر توانمندی خود را در پشتیبانی از یگان‌های رزمی به مرحله ظهور برساند. در این عملیات ۲ نفر از خلبانان دلاور و تیزپرواز هوانیروز به نام‌های محمدامین میرمراذهی و ایرج عیوضی که عمر خدمتی خود را در جبهه‌های نبرد گذرانیده بودند به درجه رفیع شهادت نائل گردیدند. (جوادی پور، ۱۳۹۴)

پیشینه پژوهش

تحقیقات متعددی در مورد نقش و عملکرد هوانیروز در جنگ تحمیلی عراق علیه ایران انجام شده که هر کدام از این تحقیقات یک عملیات را مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار داده‌اند و

همچنین تحقیق با عنوان، تبیین چگونگی عملکرد هوانیروز در راستای تثبیت و انهدام دشمن طی نخستین سال دفاع مقدس در دافوس آجا توسط سرهنگ خلبان مهدی رشیدی انجام که در این تحقیق به این نتیجه رسیده که هوانیروز ارتش جمهوری اسلامی ایران توانسته با حضور به موقع در مناطق جنگی و تمام محورهای جنوب و غرب، سد مستحکمی را در مقابل نیروهای عراقی به وجود آورده و خلبانان بالگردهای تهاجمی کبری، پشتیبانی آتش از نیروهای خودی و انهدام تجهیزات و ادوات زرهی متجاوز و تثبیت و انهدام آن در آفند و پدافند در کلیه مناطق عملیاتی، در کنار سایر نیروها نقش خود را به بهترین شکل ممکن ایفا نموده است.

سرتیپ دوم خلبان ستاد یوسف قربانی تحقیقی با عنوان، عملکرد پایگاه یکم رزمی هوانیروز کرمانشاه در هشت سال دفاع مقدس انجام داده که نتیجه نهایی آن این بوده که پایگاه یکم رزمی هوانیروز کرمانشاه در طول هشت سال دفاع مقدس در مجموع در ۴۸ عملیات آفندی و پدافندی شرکت داشته و در مناطق کوهستانی غرب و شمال غرب کشور در انتقال مجروحین و ترابری نیروها نقش بی‌بدیلی داشته و با انجام عملیات هلی‌برن نیروهای خودی، ارتباط نیروهای دشمن را با پشت جبهه قطع و مدت زمان عملیات را کاهش داده است. همچنین با انجام عملیات شناسایی دقیق دشمن و فراهم نمودن اطلاعات لازم برای فرماندهان در اخذ تصمیم به موقع و جلوگیری از غافل‌گیر شدن نیروهای خودی تأثیرگذار بوده است.

سرهنگ خلبان مسعود خواجه‌جوی در دافوس آجا تحقیقی با عنوان، تحلیل عملکرد هوانیروز در عملیات مرصاد و ارائه تجربیات حاصله از آن انجام داده که نتایج این تحقیق گویای این است که هوانیروز توانسته با انجام آتش پشتیبانی در از کار انداختن ماشین جنگی منافقین و با انجام هلی‌برن باعث غافلگیری آنان و همچنین با انجام شناسایی موقعیت، استعداد و امکانات منافقین در شکست آنان با همراهی سایر نیروهای رزمنده اثرگذار بوده و با انجام تخلیه مجروحین باعث تقویت روحیه‌ی نیروهای خودیشده است.

سرهنگ ستاد حمید حسن‌پور و سرهنگ ستاد محمدرضا شیخ مقاله‌ای با عنوان، نقش هوانیروز در سال اول جنگ تحمیلی در انهدام و تثبیت متجاوز انجام داده‌اند. در این مقاله نویسندگان به این نتیجه رسیده‌اند که فرماندهان در شرایط بحرانی از توانمندی این یگان هم در هدایت عملیات‌ها و هم در بکارگیری از آتش بالگردهای کبرا و دیده‌بانی و شناسایی آنان در مراحل مختلف عملیات‌های سال اول جنگ تحمیلی به بهترین نحو بهره‌جسته‌اند.

تحقیقات و مقالات انجام شده با توجه به عناوین اشاره شده نقش و عملکرد هوانیروز را در یک عملیات، یک پایگاه و یا عملیات‌های سال اول جنگ مورد بررسی قرار داده و اکثراً مأموریت هوانیروز را در ابعاد، پشتیبانی آتش، هلی‌برن، تخلیه مجروحین و شناسایی هوایی تجزیه و تحلیل

نموده‌اند که این مقاله کلیه عملیات‌های سال دوم جنگ را بررسی و همانند محققان گذشته این بررسی را در قالب ابعاد مأموریت این یگان انجام داده است.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش تاریخی- توصیفی و جامعه‌مورد مطالعه کلیه فرماندهان هوانیروز و یگان‌های عملیاتی (فرماندهان لشکرها، تیپ‌ها و جانشینان آنان) و خلبانان شرکت‌کننده در عملیات‌های سال دوم جنگ تحمیلی با حجم آماری ۱۰۵۱ نفر که با روش غیر تصادفی و انتخاب در دسترس، تعداد ۸۰ نفر انتخاب و پرسشنامه تهیه شده که دارای ۲۷ گویه و طیف لیکرت (خیلی ضعیف، ضعیف، متوسط، خوب و خیلی خوب) بوده برای آنان ارسال شده که پس از جمع‌آوری با استفاده از روش تحلیل کمی و آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و اطلاعات و داده‌های گردآوری شده از طریق ادبیات نظری (اسناد و مدارک) و مصاحبه با خبرگان با روش کیفی تحلیل و نهایتاً با رویکرد تحلیل آمیخته نتایج استنباط گردیده است.

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

بر طبق مبانی نظری و تحلیل تاریخی از اسناد و مدارک و مصاحبه با خبرگان، نتایج گویای این است که هوانیروز ارتش جمهوری اسلامی ایران در سال دوم جنگ تحمیلی در دفع تجاوز دشمن بعثی توانسته اقدامات زیر را در ابعاد متغیرهای مورد بررسی انجام دهد:

۱- پشتیبانی آتش: در اکثر عملیات‌های انجام شده در سال دوم جنگ تحمیلی، هوانیروز حداقل با سه تیم آتش در اختیار قرارگاه و با نظر افسر رابط و با یک تیم در حال پرواز و دو تیم آماده، مأموریت پشتیبانی آتش از یگان‌های آفندی و پدافندی را انجام داده است. این یگان در طی سال دوم جنگ در انهدام و دفع تجاوز دشمن توانسته اقداماتی از قبیل؛ انهدام تانک‌های عراقی در منطقه پل مارد در عملیات ثامن‌الائمه (ع)، انهدام قرارگاه لشکر ۱۰ زرهی عراق در منطقه چنانه و پشتیبانی آتش از نیروهای قرارگاه فجر و نصر در تصرف سایت‌های ۴ و ۵ در عملیات فتح‌المبین، پشتیبانی آتش از گردان ۲۹۳ تانک در تصرف تنگ چزابه در عملیات طریق‌القدس، پشتیبانی آتش از نیروهای قرارگاه عملیاتی فتح و نصر در دفع پاتک‌های عراقی‌ها در مرحله یکم عملیات بیت‌المقدس، پشتیبانی از یگان‌های قرارگاه نصر در شمال خرمشهر، پشتیبانی آتش از قرارگاه عملیاتی قرارگاه قدس در جبهه شمال منطقه نبرد در مقابل مقاومت و پاتک‌های لشگرهای ۵ و ۶ عراق، را انجام دهد. خلبانان این یگان تنها در عملیات فتح‌المبین بیش از ۴۰۰۰ ساعت پرواز عملیاتی داشته و در طی سه مرحله عملیات بیت‌المقدس تعداد ۳۹ فرزند

موشک تاو و ۱۴۸۰ عدد راکت و دو فروند موشک ماوریک و ۸۷۵۰ گلوله توپ ۲۰ میلیمتری مورد استفاده قرار داده و در غرب و شمال غرب کشور نیز تیم آتش با رشادت و فداکاری توانسته است مقاومت نیروهای بعثی و ضدانقلاب را در هم شکسته و تلفات و خسارات را به آنان وارد نماید.

۲- عملیات هلی‌برن: هوانیروز ارتش جمهوری اسلامی ایران در این زمینه توانسته در عملیات ثامن‌الائمه (ع) ۲۸۷ نفر و در عملیات طریق‌القدس ۴۸۶۲ نفر و در عملیات فتح‌المبین ۲۸۴۰ نفر و در عملیات بیت‌المقدس ۳۵۶۱ نفر و در عملیات رمضان ۹۶۱ نفر و جمعاً به استعداد ۱۲۶۵۱ نفر را ترابری و هلی‌برن نماید. همچنین در مناطق غرب و شمال‌غرب به علت کوهستانی بودن و حضور نیروهای ضدانقلاب، نقش هوانیروز حیاتی بوده که در این میان اقدامات مؤثری انجام داده است و توانسته به نحو شایسته‌ای در آمارسانی هوایی و حمل و جا به جایی تجهیزات و تدارکات لازم جهت یگان‌های عمل‌کننده در مناطق نبرد در غرب و شمال غرب اقدام نماید.

۳- شناسایی هوایی: هوانیروز ارتش جمهوری اسلامی ایران در زمینه شناسایی هوایی با توجه به محدودیت امکانات و فقدان تجهیزات پیشرفته شناسایی، توانسته در عملیات ثامن‌الائمه (ع)، برنامه شناسایی را با گروه تک انجام و اطلاعات کسب شده از گسترش دشمن در غرب کارون توسط این یگان، برای طراحان عملیات مهم و در انهدام دکل دیده‌بانی دشمن در این عملیات حیاتی بوده است. با توجه به زمین منطقه عملیاتی در عملیات‌های مثل فتح‌المبین و بیت‌المقدس که در زمین‌های صاف و پرواز در ارتفاع پایین انجام می‌شد، خلبانان قادر به شناسایی تجهیزات و استعداد دشمن نبوده و تنها گسترش نیروهای دشمن را گزارش می‌کردند و برعکس در مناطق غرب و شمال غرب به دلیل نبود چنین ویژگی، خلبانان مجبور به شناسایی استعداد و تجهیزات دشمن بودند و در مبارزه با گروهک‌های ضدانقلاب نقش و عملکرد مطلوبی داشته‌اند. بنابراین یگان هوانیروز در طول سال دوم جنگ با اعزام ۵۵ فروند بالگرد ۲۰۵ و ۲۰۶ به مناطق جنوب، غرب و شمال غرب کشور این وظیفه را انجام داده است.

۴- تخلیه مجروح: آمار اسناد و مدارک موجود در زمینه تخلیه مجروحین گویای این است که هوانیروز ارتش جمهوری اسلامی ایران توانسته با بالگردهای ترابری ۲۱۴ و شنوک در طی عملیات‌های سال دوم جنگ تحمیلی حدود ۱۶۰۰۰ نفر مجروح را از مناطق عملیاتی به بیمارستان‌های منطقه‌ای و مراکز درمانی تخلیه نماید که این امر علاوه بر نجات جان آنان، بر روحیه و روان رزمندگان درگیر در عملیات نیز اثرات مثبتی داشته است.

یافته‌های کمی در این مقاله صرفاً بر اساس تجزیه و تحلیل کمی فرضیه یکم از نتایج تحقیق، به عنوان الگو ارایه شده است (فرضیه‌های دوم، سوم و چهارم نیز بر همین روش انجام شده است).

جدول شماره (۱) توزیع فراوانی پاسخ به سؤالات فرضیه یکم

ردیف	شاخص‌های فرضیه یکم	فراوانی و فراوانی درصدی				
		متوسط	ضعیف	ضعیف خیلی	متوسط	متوسط
۱	عملکرد هوانیروز در پشتیبانی آتش از یگان‌های آفندی در سال دوم جنگ تحمیلی برای دفع تجاوز دشمن در منطقه عملیاتی جنوب چگونه بوده است؟	۲۱ (۲۶/۳)	۷ (۸/۸)	۶ (۷/۵)	۲ (۲/۵)	۴/۲۴
۲	عملکرد هوانیروز در پشتیبانی آتش از یگان‌های آفندی در سال دوم جنگ تحمیلی برای دفع تجاوز دشمن در منطقه عملیاتی غرب چگونه بوده است؟	۳۲ (۴۰)	۵ (۶/۳)	۱۰ (۱۲/۵)	۸ (۱۰)	۳/۷۰
۳	عملکرد هوانیروز در پشتیبانی آتش از یگان‌های آفندی در سال دوم جنگ تحمیلی برای دفع تجاوز دشمن در منطقه عملیاتی شمال غرب چگونه بوده است؟	۲۴ (۳۰)	۱۰ (۱۲/۵)	۱۳ (۱۶/۳)	۱۳ (۱۶/۳)	۳/۳۱
۴	عملکرد هوانیروز در پشتیبانی آتش از یگان‌های پدافند کننده در سال دوم جنگ تحمیلی برای دفع تجاوز دشمن در منطقه عملیاتی جنوب چگونه بوده است؟	۳۱ (۳۸/۸)	۹ (۱۱/۳)	۹ (۱۱/۳)	۲ (۲/۵)	۳/۹۵
۵	عملکرد هوانیروز در پشتیبانی آتش از یگان‌های پدافند کننده در سال دوم جنگ تحمیلی برای دفع تجاوز دشمن در منطقه عملیاتی غرب چگونه بوده است؟	۲۵ (۳۱/۳)	۱۳ (۱۶/۳)	۱۳ (۱۶/۳)	۱۰ (۱۲/۵)	۳/۳۸
۶	عملکرد هوانیروز در پشتیبانی آتش از یگان‌های پدافند کننده در سال دوم جنگ تحمیلی برای دفع تجاوز دشمن در منطقه عملیاتی شمال غرب چگونه بوده است؟	۱۶ (۴۱/۳)	۱۱ (۱۳/۸)	۳۳ (۲۰)	۱۵ (۱۶/۳)	۳/۴۶

جدول شماره (۲) میانگین و انحراف معیار شاخص‌های تبیین‌کننده عملکرد هوانیروز در پشتیبانی آتش در طول سال دوم جنگ

رتبه	ضرب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	تعداد	شاخص‌ها
۱	۲۴/۷۶	۱/۰۵	۴/۲۴	۸۰	q4
۳	۳۵/۱۳	۱/۳۰	۳/۷۰	۸۰	q5
۵	۴۲/۹	۱/۴۲	۳/۳۱	۸۰	q6
۲	۲۹/۳۶	۱/۱۶	۳/۹۵	۸۰	q7
۶	۵۳/۲۵	۱/۸۰	۳/۳۸	۸۰	q8
۴	۴۰/۷۵	۱/۴۱	۳/۴۶	۸۰	q9

نتایج جداول (۱ و ۲) گویای این است که در مقایسه شاخص‌های مؤلفه پشتیبانی آتش در سه منطقه جنوب، غرب و شمال غرب کشور، نشان می‌دهد که میانگین شاخص پشتیبانی آتش از یگان‌های آفندی در منطقه جنوب کشور با میانگین ۴/۲۴ و انحراف معیار ۱/۰۵ در رتبه اول و پشتیبانی آتش از یگان‌های پدافند کننده در جنوب کشور با میانگین ۳/۹۵ و انحراف معیار ۱/۱۶ نیز در رتبه دوم و عملکرد هوانیروز در پشتیبانی آتش از یگان‌های آفندی در شمال غرب کشور با میانگین ۳/۳۸ و انحراف معیار ۱/۸۰ در رتبه آخر قرار دارد.

H_0 : " به نظر می‌رسد عملکرد هوانیروز در پشتیبانی آتش از یگان‌های زمینی در سال دوم جنگ تحمیلی برای دفع تجاوز دشمن بعثی در سطح خیلی خوب نبوده است."

H_1 : " به نظر می‌رسد عملکرد هوانیروز در پشتیبانی آتش از یگان‌های زمینی در سال دوم جنگ تحمیلی برای دفع تجاوز دشمن بعثی در سطح خیلی خوب بوده است."

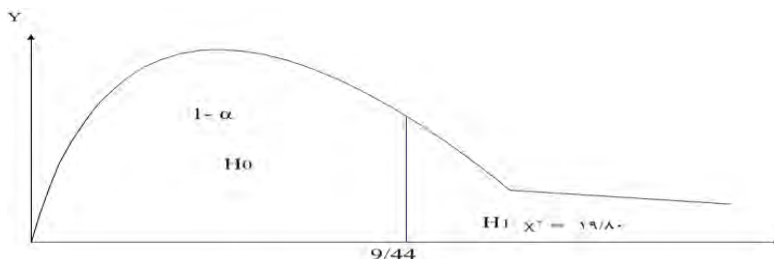
به منظور آزمون فرضیه فوق، از آزمون آماری χ^2 دو استفاده شده که نتایج آن در جدول شماره (۳) ارائه شده است.

جدول شماره (۳) محاسبه χ^2 دو مشاهده شده عملکرد هوانیروز در بُعد پشتیبانی آتش

فرآوانی سطوح	فرآوانی مشاهده شده F_o	فرآوانی مورد انتظار F_e	$(f_o - f_e)^2$	$\frac{(F_o - F_e)^2}{F_e}$
خیلی ضعیف	۷	۱۶	۱۸	۱/۱۲۵
ضعیف	۱۱	۱۶	۲۵	۱/۵۶
متوسط	۹	۱۶	۴۹	۳/۰۶
خوب	۲۸	۱۶	۱۴۴	۹
خیلی خوب	۲۵	۱۶	۸۱	۵/۰۶
مجموع	۸۰	۸۰	۳۱۷	۱۹/۸۰

$$\chi^2 = 19/80$$

$$df = K - 1 \rightarrow \alpha = \%5 \rightarrow \chi^2_{(5,4)} = 9/44$$

نمودار (۱) معناداری فرضیه اول تحقیق

با توجه به اینکه خی دو محاسبه شده بزرگتر از مقدار بحرانی است و آماره آزمون در ناحیه H_1 قرار می‌گیرد، لذا فرضیه (H_0) رد شده و تحلیل این است که بین فراوانی مشاهده شده و مورد انتظار تفاوت وجود دارد و نتایج گویای این است که، عملکرد هوانیروز در بُعد پشتیبانی آتش از یگان‌های آفندی و پدافند کننده در مناطق عملیاتی جنوب، غرب و شمالغرب کشور در سطح خیلی خوب بوده است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

(۱) هوانیروز ارتش جمهوری اسلامی ایران در پشتیبانی آتش از یگان‌های زمینی برای دفع تجاوز دشمن بعثی در سال دوم جنگ تحمیلی توانسته با ۳۶۳ فرزند از انواع بالگردها و نزدیک به ۱۴۰۰۰ ساعت پرواز اقدامات اساسی و سرنوشت‌سازی در زمینه انهدام پل مارد در عملیات ثامن‌الائمه (ع)، انهدام قرارگاه لشکر ۱۰ زرهی عراق در منطقه چنانه و پشتیبانی آتش از نیروهای قرارگاه فجر و نصر در تصرف سایت‌های ۴ و ۵ در عملیات فتح‌المبین، پشتیبانی آتش از گردان ۲۹۳ تانک در تصرف تنگ چزابه در عملیات طریق‌القدس، پشتیبانی آتش از نیروهای قرارگاه عملیاتی فتح و نصر در دفع پاتک‌های عراقی‌ها در مرحله یکم عملیات بیت‌المقدس و انهدام نیروهای آنها عملکرد خیلی خوب داشته باشد. و در ابعاد کمی و در شاخص آتش پشتیبانی از یگان‌های آفندی در جنوب کشور با میزان ۸۱ درصد در جایگاه اول و پشتیبانی آتش از یگان‌های پدافند کننده در همین منطقه با ۷۵ درصد در رتبه دوم، عملکرد خود را به نمایش گذاشته است.

(۲) هوانیروز ارتش جمهوری اسلامی ایران در زمینه هلی‌برن نیروها با توجه به ظرفیت و ماموریت ذاتی، توانسته در حمل و تدارک وسایل و تجهیزات در دفع تجاوز دشمن بعثی در سال دوم جنگ مؤثر باشد. در این رابطه آمارهای استخراج شده از اسناد و مدارک جنگ نشانگر

این است که بیش از ۱۵۰۰۰ هزار نفر نیرو و ۲۰۰ تن بار را در طی سال دوم جنگ جابجا و حمل نموده و با هلی‌برن نفرات، تجهیزات، مهمات و آذوقه در مناطق شمال غرب برای نیروهای محاصره شده خودی توسط ضدانقلاب اثرگذار بوده است. در ابعاد کمی در شاخص هلی‌برن نیروها در نقاط مورد نیاز در منطقه عملیات جنوب کشور با میزان ۷۸ درصد در رتبه اول و در همین خصوص در منطقه شمال‌غرب کشور با ۷۳ درصد در رتبه دوم عملکردی مورد ارزیابی قرار گرفته است.

۳) نتایج بررسی در مورد متغیر شناسایی هوایی این یگان در سال دوم جنگ تحمیلی ارتش بعثی عراق علیه جمهوری اسلامی ایران گویای این است که این یگان با اعزام ۵۵ فروند بالگرد ۲۰۵ و ۲۰۶ در طول سال دوم جنگ به مناطق جنوب، غرب و شمال غرب کشور این وظیفه را انجام داده و شناسایی‌های اجرا شده بیشتر در مأموریت شناسایی با رزم اجرا و در طول عملیات‌های آفندی و پدافندی بارها گسترش دشمن و جابجایی نیروهای آن را شناسایی و از تک و یا پاتک دشمن، فرماندهان نظامی جمهوری اسلامی را آگاه و در اتخاذ تصمیمات آنان اثرگذار بوده است. در ارزیابی کمی شاخص‌های این بُعد، شاخص شناسایی از موقعیت و گسترش متجاوز در منطقه عملیاتی جنوب با ۶۲ درصد ارزیابی در رتبه اول، و شاخص شناسایی از امکانات و تجهیزات دشمن در منطقه عملیاتی شمال غرب با ۵۷ درصد ارزیابی در رتبه دوم عملکردی قرار داشته است.

۴) هوانیروز ارتش جمهوری اسلامی ایران در زمینه تخلیه مجروحین و شهدا در طول سال دوم جنگ تحمیلی ارتش بعثی عراق علیه جمهوری اسلامی ایران، توانسته بیش از ۱۶۰۰۰ نفر از مجروحین را به مراکز درمانی انتقال و نیز اقدامات مهمی در مناطق شمال غرب در تخلیه مجروحین از میان محاصره نیروهای ضدانقلاب در طول سال دوم جنگ انجام که این امر علاوه بر نجات جان آنان، در تقویت روحیه و روان سایر رزمندگان اثرات مثبتی داشته است. در ارزیابی شاخص‌ها، شاخص تخلیه مجروحین از منطقه عملیات به مراکز درمانی جهت مداوا در مناطق عملیاتی جنوب کشور با ۸۰ درصد در جایگاه اول و شاخص تخلیه مجروحین از مناطق عملیات به مراکز درمانی جهت مداوا در منطقه عملیاتی شمال غرب کشور با ۷۲ درصد در جایگاه دوم عملکردی مورد ارزیابی گرفته است.

منابع

- امام خامنه‌ای سید علی، (۱۳۸۸) *بیانات در دیدار فعالان عرصه هنر دفاع مقدس*.
- بهروزی، فرهاد، (۱۳۸۴) *تقویم تاریخ دفاع مقدس*، تهران: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- بختیاری، مسعود (۱۳۸۰)، *عملیات بیت‌المقدس و آزادسازی خرمشهر*، تهران: انتشارات ایران سبز.
- پورداراب، سعید، کریمی، نبی، (۱۳۸۴) *تقویم تاریخ دفاع مقدس*، تهران: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی
- جوادانی ابوالقاسم، روح‌ا... سروری، (۱۳۸۲) *عملیات ثامن‌الائمه (ع)*، تهران: انتشارات عرشان.
- جواد پور، محمد، (۱۳۹۴) *ارتش جمهوری اسلامی ایران در هشت سال دفاع مقدس*، تهران: انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی آجا.
- جعفری، مجتبی، (۱۳۸۷) *اطلس نبردهای ماندگار*، تهران: انتشارات سوره سبز.
- شاه‌محمدی، حجت، (۱۳۸۹) *هوانیروز در فتح‌المبین*، تهران: انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی آجا.
- کریم‌زاده، اردشیر و پایخان، صفر، (۱۳۸۸) *حماسه‌های ماندگار هوانیروز در دفاع مقدس*، تهران: انتشارات نوید طراحان.
- معاونت تربیت و آموزشی نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران، (۱۳۸۵) *آشنایی با هوانیروز*، تهران: انتشارات معاونت تربیت و آموزش
- معاونت عملیات و اطلاعات هوانیروز، (۱۳۷۸) *آشنایی و کاربرد بالگردها و هواپیماهای هوانیروز*، تهران: انتشارات هوانیروز ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- معاونت عملیات و اطلاعات هوانیروز، (۱۳۸۵) *روش جاری هوانیروز*، تهران: انتشارات هوانیروز ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- معاونت تربیت و آموزشی هوانیروز، (۱۳۸۸) *تاریخچه هوانیروز*، تهران: انتشارات هوانیروز ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- معین وزیری، نصرت‌الله (۱۳۸۱)، *نیروی زمینی ارتش در عملیات فتح‌المبین*، تهران: انتشارات ایران سبز.
- وطن‌پور، منصور، (۱۳۸۴) *عملیات متحرک هوایی*، تهران: انتشارات معاونت آموزش و تربیت نزاچا.
- هیئت مؤلفین *معاونت آموزش نزاچا*، (۱۳۸۰) *رکن ۳ (ویژه دوره عالی)*، تهران: انتشارات هیئت معارف جنگ شهید صیاد شیرازی
- یاری، هوشنگ، (۱۳۹۲) *هوانیروزنگاهی به گذشته حال و آینده*، تهران: انتشارات سوره سبز.
- یاری، هوشنگ، (۱۳۹۳) *بین‌نامه کاربرد هوانیروز*، تهران: انتشارات معاونت تربیت و آموزش نزاچا